

Látogatóban Nagymegyeren

Ahol a Győrből a Csallóközbe haladó, a medvei hídon átvezető út felfűződik a pozsony—komáromi útra, ott fekszik Nagymegyér. A Győr melletti jelentéktelen és már vele teljesen összeolvadt Kismegyér Napóleon és Petőfi révén széles körben ismertté vált, a jóval nagyobb, mintegy 8000 lakost számláló, nagymúltú és hajdan mezővárosi ranggal bíró Nagymegyér már kevésbé ismert. Igaz, a hajdani virágzás már a múlté és gazdasági fejlődése sem volt mindig töretlen. A Csallóközben központi szerept betöltő Dunaszerdahely nyugatról, a hídváros, Komárom keletről szűkítette vonzását és csorbította rangját és míg e két város járást kapott és járási székhellyé lett, addig a köztük fekvő Nagymegyér közigazgatási szerepét elvesztve a jelentéktelenség felé süllyedt.

A kultúra és a szellemi pezsgés azonban nem ismer közigazgatási határokat, és nem viseli el az erősebb béklyóját. Önállóságot követel magának. Nagymegyér is megteremtette a maga szellemi önállóságát és kisugárzó erejét. Innen küldi a népdal és a népmese őrizte világ üzenetét a Kodály nyomdokában járó *Ág Tibor*; innen szervezi a kis Csilizkőz múltját feltáró kutató és hagyománymentő munkát *Tánczos Tibor*, és működik itt egy honismereti szakkör, amelynek eredményei már túlnőttek az iskola falain és a város környékén is ismertté váltak.

A szakkör a magyar tannyelvű gimnázium (és az ez évtől közgazdasági szakközépiskola) tanulóiból verbuválódik. Vezetője — *Varga László* — az iskola történelem-tanára, aki egyben a CSEMADOK helyi szervezetének elnöke is. Őt kérdezzük a szakkör munkájáról, múltjáról és terveiről, keresve a közös vonásokat és a nemzetiségi iskolai létből fakadó sajátos elemeket.

Az első kérdést éppen a szakkörvezető kettős funkciója fogalmaztatja meg velünk. Mi az a szál, ami a szakkört az iskolához köti és mi az a tevékenység, amivel a szakkör kilép az iskolai falak közül és városivá válik, ami révén egész Nagymegyér magáénak vallja?

— *A szakkör vezetője tanár, tagjai diákok, az iskola biztosít rendszeres működéséhez állandó kapcsolatot diák és tanár, illetve tag és vezető között. Már ez is egy szál, de ennél sokkal fontosabbaz, amit a tanulók végeznek, az a tevékenység, amivel a szakkör segíti az iskola oktató és nevelő munkáját.*

Nálunk, Magyarországon az új reformtervek azon túl, hogy tág lehetőséget adnak a helytörténetnek az iskolai történelemtanításba történő bekapcsolására, ösztönöznek, „kényszerítenek” is. Van-e ilyen lehetőség? Munkál-e itt is ilyen erő?

— *Van ilyen lehetőségünk, bár az önkéhez hasonló gyakorisággal nem tudunk jelen lenni a helytörténettel az oktatásban, de ha figyelembe vesszük a helytörténet nevelési értékeit, már jóval kedvezőbb a kép. Nevelőmunkánkban éppúgy élhetünk és élünk a helytörténet és honismeret értékeivel, mint Magyarországon.*

A 400 tanulóinak otthonát adó iskola klubszobája egyben az iskola forradalmi emlékszobája is. Gazdag, figyelmet lekötő tablósor vesz körül, amely Nagymegyér agrár- és munkásmozgalmának emlékeit tárja elénk. Az első pillanat a csodálkozás: egyetlen kis településen múzeum! Minden szakmai segítség nélkül hogyan lehetett ilyen gazdag gyűjteményt összeállítani?

Vendéglátónk az elismerő szavakat elhárítva mutatja be a tablókat. Az elsőt a városka lakóinak sorsát, munkásainak harcát dokumentáló képek sorakoznak. Az egyik kép a Csehszlovákia Kommunista Pártja nagymegyéri szervezetének megalakulásáról,

és a községi választásokon való indulásról tudósít, a másikon egy négynyelvű párttag-sági igazolvány látszik, a mellette levő képről az igazolvány tulajdonosa tekint ránk. A csendőrs jelentései és a munkanélküli gyűlésekről készült beszámolók szemléltetik és bizonyítják a megalakult párt aktivitását. Külön tabló mutatja az 1932 februárjában kibontakozó és szélesen hullámzó megmozdulás eseményeit. Nagymegyer. Csallóköz és a közeli Ekecs munkásai és nincstelenjei egy éhségtüntetést és menetet akartak szervezni. A gyűlést nem engedélyezték, ennek ellenére a munkások tovább szervezkedtek, amiről a csendőrség tudomást szerzett: a várost megszállta, a megmozdulás szervezőjét — Árvai Józsefet — elfogta és megkínozta.

Ezután a helyi mozgalom vezetőinek és résztvevőinek, csehszlovák kommunista mozgalom magyar hőseinek arcképcsarnoka látható. Zsirai Kálmán, Árvai József, Buzgó Kálmán, Tarcsai Mihály, Szabó József nagymegyeri, Steiner Gábor és Major István szlovákiai munkásmozgalom vezetőinek fényképei, diplomái, kitüntetései mutatják az önként vállalt harcot, és az utókor elismerését.

A szép és tartalmas kiállítás láttán természetesen azt kérdezzük, hogy anyaga milyen módon, hogyan él az iskolai munkában?

— *Az Emlékszoba nemcsak kiállítási helyiség, hanem az iskola mozgalmi életének is központja, a kötött programokon túl pedig klubhelyiség. Persze ez még nem jelent feltétlen élő kapcsolatot, de mindenesetre lehetőséget ad a kötetlen szemlélődésre. A kiállítás állandó ugyan, de nem változatlan. Évről évre bővül és újul, és minden alkalommal gazdagabbá és színesebbé válik. A gyűjtő és a kiállításrendező munkát a szakkörbe csoportosuló gyerekek végezték. Ez 20—25 tanulónak ad hosszú távon tartalmas feladatot. Most éppen a képekhez próbálunk magnófelvételeket összeállítani.*

Ezenkívül órákat is tartunk a klubszobában. A „Világ proletárjai, egyesüljetek!” — internacionalista alapeszmét és meghatározó gondolatot semmi sem jelzi szebben és meggyőzőbben, mint Tarcsai Mihály 1931-ben kelt párttagsági könyve, amelyben szlovákul, németül, magyarul és ruténül érdeklődnek adatai után.

A CSEMADOK helyi szervezetének 30 éves jubileumára megjelent kis füzet a Steiner Gábor Művelődési Klub emlékkönyvében bejegyzett gondolatokból idéz egy csokorra valót. Itt olvastuk Csontos Vilmos egyik versének négy sorát.

„Én azt sohasem hangoztattam
Hogy erény az,— csak itt maradtam
közöttetek szépen, szegényen:
Testvér-parasztok — árva népem”

Józsa Éva öt-hat évvel ezelőtt szakköröm egyik lelkes tagja volt, most a pozsonyi bölcsészkar történelemfilozófia szakos hallgatójaként Csallóköz és Nagymegyer munkásmozgalmanak történetét írja. Ha végez, visszajön és remélhetőleg Nagymegyer állást is ad neki. Vida István ez évben érettségizik és ugyanerre az útra készül. Mindkét diák pályaválasztásánál szerepet játszott az a munka, amit a szakkörben végeztek és életüket teljessé tevő hivatáshoz jutottak.

Magyarországon a különböző társadalmi és politikai szervezetek sokféleképpen segítik a honismereti munkát. Pályázatokkal, vetélkedőkkel, anyagiakkal. Itt milyen támogatást kap ez a szakkör?

A SZISZ (Csehszlovák Ifjúsági Szövetség) által kiírt ifjúsági pályázatoknak még nincs hagyománya. Remélhetően nálunk is lesz és magyar nyelvű dolgozatokkal is lehet pályázni. Ez nagy segítséget jelentene. A városi Nemzeti Bizottságtól már több támogatást kapunk. A tanulók lelkesedését és gyűjtőkedvét látva a Nemzeti Bizottság megígérte, hogy ha a szakkör összegyűjt egy tájház berendezéséhez elegendő tárgyi emléket, akkor megteremti a tájház megvásárlásának anyagi feltételét. És itt lépett ki a szakkör az iskolai keretek közül. A gyerekek több száz tárgyat gyűjtöttek össze, a Nemzeti Bizottság pedig állta a szavát és megvásárolta a mestergerenda tanúsága szerint „Nemes Tóth István Feleségével Tóth Mikolai Máriával 1836 esztendőben” épített házát.

A ház megtekintésére indulunk. A város magán viseli a gyors változás minden vonását. Itt bontanak — sőt szinte letarolnak; ott mint hatalmas felkiáltójelek emelkednek a tizemeletes új panelházak. A rohamosan elkopó múlt és a gombamódra születő új házak figyelmeztetnek-e, hogy ha az a néhány, a Csallóköz népi építészetét képviselő ház eltűnik, nem marad semmi, ami a múltat őrizné és továbbadná a ma és a jövő nemzedéke számára?

Örömmel mondhatom, hogy egyre többen azonosulnak célkitűzéseinkkel és mind többen fogadják el terveinket. A gyűjtés megkezdése előtt levélben kerestük meg azokat, akikről tudtuk, hogy segíteni tudnak. Amikor a gyerekek megkeresték őket, nem zárkóztak el, és nem zárták le a padlást. Csaknem négyszáz tárgyat hoztak össze a tanulók. A házzal megvettük a berendezést is. Így már szinte minden együtt van.

Szíves kalauzunk a kis ház udvarán már a jövőt láttatja velünk: a rendbehozott kerítést, a kiegészített nádtetőt, egy fedett színt a mezőgazdasági kézi szerszámoknak. A megvalósult álmot: egy múltat megtartó, berendezett tájházat. A klubszobában összeszecsúfolt tárgyi emlékek halmaza láttán érezzük: lesz további erő és lelkesedés, s őszintén reméljük (kívánjuk) értő támogatás is lesz a tervek megvalósításához.

Bedécs Gyula

Honismereti múzeum született Komlón

Amikor a komló-kenderföldi általános iskola alapzatát építették, a kotrógép egy hatalmas mammutcsontot vetett a felszínre. Bajzák Péter építőmunkás brigádja azonnal sejtette, hogy nem közönséges mai állat maradványáról van szó, s ezért a mammutdarabot átadta a szakembereknek. 1953-ban pedig az ún. Közüzemi völgy-ben ipari létesítmény építésére került sor, s a föld kiemelésekor 300 római pénz és számos római kori tégladarabot dobott ki a gép. Kiderült, hogy római villa leledzik a helyen.

Talán így kezdődött, talán másképp a komlói múzeum létrehozása. Az egyik tanár ásványokat gyűjtetett diákjaival, a másik Komlóra és a szénbányászati munkára vonatkozó képeslapokat, könyveket, gyufacímkeket. Új fordulatot vett a gyűjtés, midőn egy lelkes fiatal tanár, Cserdi András honismereti szakkört létesített diákjaival. A 12–15 főből álló lelkes kis csapat házról házra járta Komlót és a környékbeli falvakat, és értékes mezőgazdasági és bányaművelési eszközöket „koledált” össze. Cséphadaró, tiló, egy százesztendő magtisz-

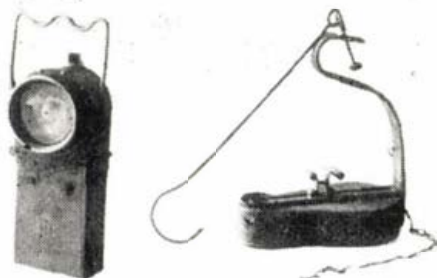
tító gép került elő; eddig féltve őrzött bányászszáslók, lámpák, „vasteknyő” csobolyók, nyeles ékek és más fejtőszerszámok emlékeztetnek a régi idők fejtési módszereire.

Inhoff mecsekjánosi bútorasztalos jóvoltából parasztkorok bútorként, kétajtós intarziás szekrény, tulipános láda, menyasszony szoknya, ágyterítők gyarapították az egyre növekvő anyagot.

A felnőtt gyűjtők is „csatasorba” álltak. A Kossuth-bányaüzem Volkov szocialista brigádja előkerítette Komló legrégibb aknáinak és táróinak helyét ábrázoló régi térképeket, Tóth Bódog pedig, az 1924-es komlói nagy sztrájk résztvevője, a sztrájkjal kapcsolatos fontos szénbányászati okmányokat juttatta el a múzeumnak. „A levéltári iratok jórésze azonban — mondja Cserdi András — 1956-ban megsemmisült.” Ami még megmaradt, azt próbálta megmenteni és kiegészíteni más, főleg Komlóra vonatkozó helytörténeti anyaggal: komlói urbárium, régi pénzek, pecsétek, könyvek, századvégi tűzoltó kocsi, magyar és német feliratú szöttesek, törülközők stb.

A még mindig szűkösen tárolt honismereti anyagból most a pécsi Janus Pannonius Múzeum közreműködésével kiállítás nyílt. A kiállítás előterében Jánosi Engel Adolf hatalmas mellszobra, alatta az évszámok: 1820—1903. Ma már kevesen tudják, kit ábrázol a szobor, ki volt Jánosi Engel. Egy mondatba sűrítve: a komlói nagyüzemi szénbányászat megteremtője. 1895-ben ő nyitotta meg Komlón az Adolf-tárót, majd 3 év múltával az Anna-aknát. Neki köszönhető a komló-bakócai vasút megépítése, amivel Komló és környéke lehetőséget kapott a budapesti vasútvonalhoz csatlakozásra.

Ahogy hallgatom Cserdi Andrást, a most már múzeummmá alakult gyűjtemény fiatal igazgatóját, érzem, hogy

Bányászlámpák a múzeumból